

BOTANICUM

KASVITIEEN TIEDOTUSLEHTI • 3/2015 • 27.3.2015

Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskuksen Luomuksen kasvitieteen yksikkö
sekä Biotieteiden laitos (kasvibiologia)

Vastaava päätoimittaja Marko Hyvärinen (@helsinki.fi), toimittaja Leena Helynranta (@helsinki.fi)

LUOMUS

LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO
KASVITIEDE

Henkilökuntautuisia

Karoliina Harvikka aloitti Kaisaniemen puutarhalla maanantaina 16.3. uutena puutarhatyöntekijänä toistaiseksi voimassa olevalla työsuhteella. Karoliina on koulutukseltaan puutarhuri ja on työskennellyt Suomenlinnan hoitokunnassa. Hän myös asuu Suomenlinnassa. Toimenkuvaan kuuluu osittain Martti Kuposelta periytyneitä töitä. Karoliina on mukana monipuolisesti puutarhan töissä ja toisaalta vastaa kiinteistönhoitoasioista Kaisaniemessä.

Karoliina

Luomuksen tieteellisiä kokoelmia digitoidaan lähivuosina mittavasti. Ensi vaiheessa täydentävällä rahoituksella on rekrytoitu museomestarit **Pirkko Piirainen** kasvitieteeseen (1.6. alkaen) ja **Anne Koivunen** hyönteistieteeseen (1.7. alkaen), molemmat toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin. Pirkko työskentelee projektikaudella eli vuoden 2017 loppuun saakka erityisesti kasvien digitointilinjastolla ja Anne hyönteisten digitointilinjastolla. Myöhemmin heidän tehtäviinsä kuuluu myös tieteellisten kokoelmien hoitoa. Pirkko ja Anne ovat työskennelleet pitkään Luomuksessa erilaisissa tehtävissä.

Pirkko

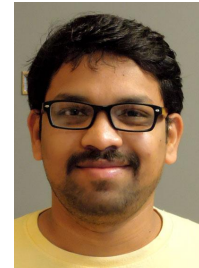

Anne

Vierailijoita

1.5.2014–24.4.2015 **Shrikant M. Gund**, India, Maharashtra, Kolhapur, Shivaji University. Doctoral thesis topic: *Bryoflora of North Western Ghats of India*. Yhteyshenkilö Jaakko Hyvönen.

16.–18.3. **Bengt Jonsell**, Ruotsi, Uppsala, Evolutionsmuseet. *Flora Nordica, Brassicaceae*. Yhteyshenkilö Pertti Uotila.

Gund

Palkittu

Banaanitutkija **Markku Häkkinen** on saanut Suomen Kulttuurirahastolta 30 000 euron palkinnon merkittävästä kulttuuriteosta. Palkintoperusteissa (alla) on hieno kuvaus Markun myöhemmän iän elämäntyöstä.

Merikapteeni, kasvitieteilijä Markku Häkkinen

Palkinto myönnetään seitsemän meren löytöretkistä, hedelmällisestä uteliaisuudesta.

”Merikapteeni Markku Häkkinen (s. 1946) kiinnostui trooppisista ja subtrooppisista kasveista jo varhain työnsä ohessa. Jäätyään eläkkeelle hän ryhtyi päätoimiseksi palkattomaksi kasvitieteen tutkijaksi ja on nykyisin yksi maailman johtavista banaanitutkijoista.

Markku Häkkinen on tehnyt merkittävää työtä luonnonbanaanikasvien luokittelussa, nimeämisessä ja tieteellisessä kuvaamisessa. Tieteelle tuntemattomien lajien tunnistamisessa hän käyttää morfologiaa, muotoon perustuvaa menetelmää. Hän valokuvaa kohteen, ottaa siitä näytteeksi siemeniä ja juurakonpaloja ja kirjaa noin 200 strategista tietoa Descriptors for Banana -kirjaan. Kansainvälisessä kasvien nimekisterissä on peräti 49 Häkkisen nimeämää ja tieteellisesti kuvaamaa luonnonbanaania tai niiden alalajia. Kolme banaanilajiketta kantaa löytäjänsä nimeä: *Musa haekkinenii*,

Musa markkui sekä *Musa velutina* subsp. *markkuana*. Kaikkiaan lajeja tunnetaan noin 140.

Markku Häkkisen tutkimuksista on julkaistu lähes 90 artikkelia kansainvälisissä tiedelehdissä ja hän on toiminut vierailevana tutkijana Helsingin yliopistossa sekä Kiinan tiedeakatemiassa. Hän on tehnyt yhteistyötä kymmenien yliopistojen ja tutkimusyhteisöjen kanssa Euroopassa, Aasiassa, Australiassa ja Yhdysvalloissa ja luennoinut seminaareissa, kongresseissa ja yrityksissä eri puolilla maailmaa.

Yli 200-vuotias Lontoon Linné-seura on maailman vanhin edelleen toimiva luonnontieteellinen yhdistys. Markku Häkkinen kutsuttiin sen jäseneksi vuonna 2009, ja hän on saanut yhdistyksen korkeimman itseoppineelle kasvitieteilijälle myönnettävän tunnustuksen, H. H. Bloomer -mitalin.

Markku Häkkinen työ on ajankohtaisempaa kuin koskaan ja sitä voi kuvata kilpajuoksuksi ajan kanssa. Maailman uhatuista sademetsistä Kaakkois-Aasian tiheään asutut alueet ovat kärsineet eniten ja monilla alueilla sademetsät ovat hävinneet jo kokonaan. Metsien mukana häviää lajeja, joita ei ole edes ehditty kuvata tieteelle. Häkkinen tavoitteena on ollut kuvata ja saada näytteitä mahdollisimman monista lajeista ennen kuin ne häviävät luonnosta kokonaan. Työnsä Häkkinen on tehnyt palkatta, motivaationaan rakkaus tieteeseen ja villibanaaneihin. Keväällä 2014 Markku Häkkinellä todettu ALS-tauti on pakottanut lopettamaan kenttätyöt ja tutkimusmatkat, mutta artikkelien kirjoittaminen jatkuu.” — [Tammenlastuja 1/2015](#).

Saatuja apurahoja

- Pohjoismainen työryhmä, jossa Suomea ja Luomusta edustaa **Heli Fitzgerald**, on saanut Pohjoismaiden Neuvostolta 700 000 DKK (n. 95 000 €) rahoituksen viljelykasvien lähisukulaisten in ja ex situ -suojelun suunnitteluun ja koordinointiin.
- Luomuksen näyttelytiin **Kirsi Hutri** ja **Satu Jovero** ovat yhdessä **Anna Allénin** kanssa saaneet 11 000 € apurahan Tiina ja Antti Herlinin säätiöltä Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan pedagogisen osion suunnitteluun.” Alueelle tulee sisältöä, jolla on vahvoja kytköksiä opetukseen. Puutarhassa havainnollistetaan opetussuunnitelmista nousevia keskeisiä kasveihin liittyviä aihealueita.”

Matkoilla

24.–27.3. **Alexander Sennikov**, Russia, St. Petersburg, Komarov Botanical Institute. *Asteraceae* in Vietnam & plant nomenclature.

25.–26.3. **Tea von Bonsdorff** ja **Otto Miettinen**, Norja, Oslon kasvimuseo, Funga Nordica -kokous.

Kollokviokeväät 2015

Kasvitieteen kollokviot järjestetään **torstai-iltapäivinä kello 14.00–15.00** Kaisaniemessä kasvimuseorakennuksen Nylander-salissa. Esitykseen voi hakea kahvin mukaan toisen kerroksen kahvihuoneesta. Kollokvion järjestäjänä toimii intendentti **Leo Junikka**. Halukkaat esitelmöitsijät voivat ilmoittautua hänelle (leo.junikka@helsinki.fi).

9.4. Tietotekniikka-asiantuntija **Hanna Koivula**: *Digitoinnista ja sen eri lähestymistavoista*.

23.4. Doctoral Student **Malgorzata Gabrych**: *Green roofs in northern climates: plant community, diversity, and roof performance in Finland*.

7.5. Tohtorikoulutettava **Teija Alanko**: *Historiaa ja kasvijäänteitä Kaisaniemen, Turun akatemian ja Upsalan Linnén puutarhasta*.

21.5. Esitys vielä avoin

Vierailuluentoja

Dr. **Jan De Laet**, Göteborgs Botaniska Trädgård, esittää:

- Maanantaina **13.4. klo 13 (Huom!** aiemmin ilmoitettu klo 10 oli **virheellinen** tieto) Viikissä (Biokeskus 3, 6. kerros, sali 6406): *When one and one is not two: parsimony analysis of sequence data*.
- Tiistaina **14.4. klo 12** kasvimuseorakennuksen Nylander-salissa: *When one and one is not two: parsimony analysis of character hierarchies*.

Yhteyshenkilö Jaakko Hyvönen. Vierailun mahdollistaa [DPPS](#) (Doctoral Programme in Plant Sciences).

Kaisaniemen kivikkopuutarha sekä jäkälä-sammalpuutarha suunnitteluun

Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan uudistus saa jatkoa kahdella rintamalla. Tila- ja kiinteistökeskuksen kanssa on aloitettu kivikkopuutarhan ja siihen liittyvän ”amfiteatterin” sekä kasvimuseorakennuksen pohjoispuolelle sijoitettavan jäkälä-sammalpuutarhan suunnittelu. Jälkimmäiseen tulee muun muassa keinotekoinen puro. Molempien osastojen valmistuminen tähdätään kesään 2016.

Myös puutarhan pedagogisen osaston sisältösuunnitteluun on näyttelytiin hakemuksen pohjalta saatu vastikään ulkoista tukea ja tehtävään voidaan palkata henkilö. Sisällön toteutukseen pyritään panostamaan hiukan Luomuksen omaa rahoitusta.

Uusia julkaisuja 2015

Bonsdorff, T. 2015: Sienityöryhmän satoa syksyisestä Jyväskylästä. — *Lenninsiipi* 2015: 12–13.

Hægström, C.-A. & Hægström, E. 2015: En äppelträdgård från 1700-talet på Åland. — *Nordenskiöld-samfundets tidskrift* 72–73: 23–44.

Liimatainen, K., **Niskanen**, T., Ammirati, J.F., **Kytövuori**, I. & Dima, B. 2015: *Cortinarius*, section *Disjungendi*, cryptic species in North America and Europe. — *Mycological Progress* 14:1016. doi 10.1007/s11557-014-1016-9

Miranto, M., **Junikka**, L., **Piirainen**, M. & **Havas-Matilainen**, P. (eds.) 2015: *Delectus Seminum*. List of seeds and spores available in 2015. 18 p. — Botany Unit, Finnish Museum of Natural History LUOMUS, University of Helsinki.

Sennikov, A.N. 2015: Three proposals on illustrations with analysis. — *Taxon* 64(1): 182.

Åström, H., Hægström, C.-A. & Hægström, E. 2015: Geographical distribution of *Allium oleraceum* cytotypes in Finland and Sweden. — *Nordic Journal of Botany* 33: 120–125. (doi: 10.1111/njb.00521. 6 pp. + Supplementary material (Table 1), 8 pp. Article first published online: 31 October 2014.)

Delectus Seminum 2015

Kasvitieteen yksikkö julkaisi 2.3. siemenvaihtoluettelon Delectus Seminum 2015 (ks. Uusia julkaisuja). Se sisältää 67 erää vuonna 2014 kerättyjä siemeniä: 33 erää Suomesta, 33 erää Etelä-Venäjältä sekä parananjättilumpeen kokoelmakasvihuoneista. Luettelo julkaistiin [sähköisenä Luomuksen kotisivuilla](#). Tämän lisäksi luettelosta otettiin 50 kappaleen painos. Luettelo toimitettiin joko sähköisessä tai painetussa muodossa noin 200 vaihtokumppanille.

Lenninsiipi kevät 2015

Uusin Lajisuojelelun verkkolehti [Lenninsiipi](#) on ilmestynyt. Lenninsiipeä toimittaa Terhi Rytteri Suomen ympäristökeskuksessa.

Esiintymisiä

Aikio, Sami: *Vaarallisia vieraita*. Lehtihaastattelu, Iltalehti, 5.3.

Häkkinen, Markku: *Banaanien pelastaja*. Markku Häkkinen on löytänyt enemmän banaanilajeja kuin kukaan muu. Lehtihaastattelu, [Helsingin Sanomat](#), 23.3.

Hällfors, Maria: *Modeling populations versus species under climate change: implications for conservation decisions*. Presentation, 24th Spring Symposium, 3 March 2015, Viikki, Helsinki.

Hällfors, Maria: *Assessing climate change threat through distribution models and translocation trials – a case study of *Primula nutans* ssp. *finmarchica**. Presentation, monthly meeting of Societas pro Fauna et Flora Fennica, 5 March 2015 Helsinki.

Väre, Henry: *Suomen puu- ja pensaskasvio päivitetään 2010-luvulle – uusia menestyjiä muun muassa yucca ja sugi*. Haastattelu, [Yle Uutiset](#), 23.3.

Kotelosienikurssi toukokuussa Viikissä

Helsingin yliopiston ja Turun kasvimuseon yhteisesti järjestämä kotelosienituntemuksen kurssi järjestetään pitkstä aikaa toukokuussa 2015. Kurssi on suunnattu maisteri- ja jatko-opiskelijoille, mahdollisuuksien mukaan voidaan ottaa muitakin.

Kotelosienituntemuksen kurssi 3 op, ma–pe 4.–8.5.2015

Turun yliopiston Kasvimuseo järjestää yhdessä Helsingin yliopiston Biotieteiden laitoksen kanssa kotelosientien (Ascomycota) maailmaan perehdyttävän, syventävän kurssin. Kurssi soveltuu maisterivaiheen loppupuolelle ja jatko-opintoihin. Kurssi on valtakunnallinen ja avoin kaikkien yliopistojen opiskelijoille ja jatko-opiskelijoille. HY:llä on rahoittavana organisaationa 70 % kiintiö. Kurssin oppilasmäärä määräytyy lähinnä saatavilla olevan mikroskooppivarustuksen perusteella.

Kurssin tavoite: Oppia hallitsemaan kotelosientien mikroskooppiset tuntomerkit sekä soveltamaan niitä määrityskaavojen käytössä. Tarkoituksena on, että opiskelija saa yleiskuvan eri kotelosieniryhmistä ja hyvän tuntuman lajitason määritykseen.

Sisältö: Työskentely on mikroskooppipohjaista, osin työpareittain opiskelijoiden määrystä riippuen. Ensimmäisten päivien ajan opetellaan kotelosientien mikroskooppisen rakenteen perustuntomerkit, kurssin loppupuolella määritetään näytteitä itsenäisesti opettajien tuella. Määritysapuna ovat DVD -pohjaiset sukumäärityskaavat, lajitason kirjallisuus sekä perinteiset dikotomiset määrityskaavat. Mikäli tuoremateriaalia saadaan maastosta käyttöön, käydään läpi myös näytteiden eristys-, kasvatus- ja museotekniikat.

Toteutustapa: tiiviskurssi Helsingin yliopiston biotieteiden laitoksella Viikissä (Biokeskus 3, Sali 2602). Työpäivät klo 9–17, tentti perjantaina n. klo 13–14.

Ennakkovaatimukset: Sienituntemuksen jatkokurssi tai vastaavat tiedot; erityistapauksissa riittävät mikroskopiataidot ja suunnaton into. Kotelosienistä ei tarvitse tietää perusasioita enempää.

Kirjallisuus: MycoKey (mm. Funga Nordicin liitteenä); omaa konetta tai kaavaa ei kuitenkaan edellytetä. Määrityskirjallisuus esitellään kurssilla. Mahdollisuus ostaa opetusmoniste.

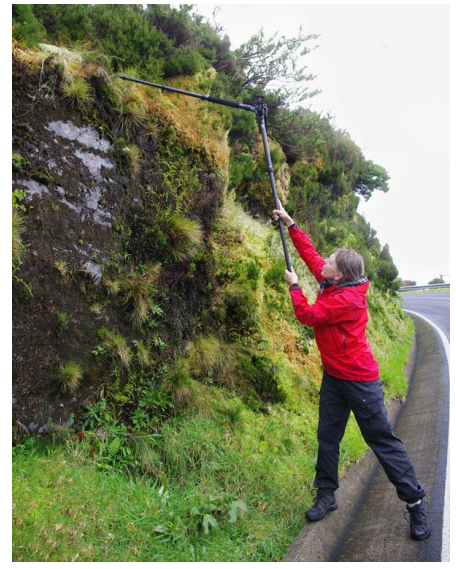
Arviointi: Määräytyy lopputentin perusteella, jossa valmiiksi asetetut mikroskooppimaisemat ja niihin liittyvät kysymykset. Kurssin työläyden vuoksi hieman lievemällä arvostelulla mahdollisuus suoriutua 2 op:n arvoisesti.

Vastuuhenkilöt: Dos. Seppo Huhtinen, Kasvimuseo, TY ja FT Hanna Tuovila, JY/HY. Ilmoittautumiset: S. Huhtiselle sähköpostiin seppo.huhtinen@utu.fi huhtikuun loppuun mennessä. Perustele lyhyesti ja kerro sienitaustasi mikäli kuulut luokkaan ”suunnaton into ja mikroskopiataidot mutta ei suoritettua jatkokurssia”.

Jäkälä keskeltä Atlantia

Raquel Pino-Bodas ja Soili Stenroos tekivät näyttöidenkeruumatkan Azoreille 22.2.–8.3. Torvijäkälää ja niiden loissieniä käsittelevään hankkeeseen liittyvää materiaalia kerättiin neljältä saarelta (Terceira, Faial, Pico ja Flores). Useilla saarilla on runsaasti tuliperäisistä kivistä rakennettujen aitojen rajaamia laitumia, joten jäkälää joutui etsimään ylempää tulivuorten rinteiltä. Saarista Flores on hallinnollisesti katsoen Euroopan läntisin kolkka ja välimatkan takia jossain määrin eristynyt. Se on myös parhaiten säästynyt laidunnukselta ja turismilta. Floresilla jättiläismäiset rakkasammalkummut peittävät rinteitä, jotka ovat upottavina vaikeapääsyisiä. Samoin pystysuorat, kasvillisuuden peittämät jyrkänteet korkeine vesiputouksineen säilyvät koskemattomina. — Soili Stenroos

Kamerajalusta venyy moneen, tässä kerätään *Cladonia portentosa* -näyte. Kuva R. Pino-Bodas.

Floresin länsiosan jyrkänteillä on runsaasti alkuperäistä kasvillisuutta jäljellä. Asutus keskittyy enimmäkseen saaren itä- ja pohjoisosiin. Kuva S. Stenroos.

Laidunmaita löytyy myös Floresin saarelta. Kuva S. Stenroos.

Muhkeita rakkasammalmättäitä Floresin saarella. Saaren koillisrinteitä peittävät monin paikoin pensastot, joita vallitsevat rakkasammalien lisäksi *Juniperus brevifolia*, *Erica azorica* ja *Calluna*. Kuva S. Stenroos.

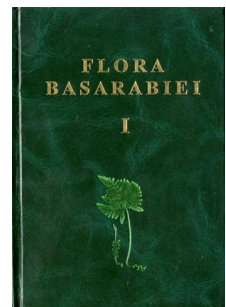
Jättilumme istutettiin 26.3.

Tämänvuotisen jättilumpeen (*Victoria cruziana*) taimi oli istutettaessa jo aika kookas. Kukintaa voidaan odotella ihailtavaksi vapun jälkeen. Istuttamassa puutarhuri Merja Pulkkinen. Kuva LH

Kasvitieteen kirjaston uutuuksia

Schröck, C., Köckinger, H., Amann, G. & Zechmeister, H. 2013: Rote Liste gefährdeter Moose Vorarlbergs. Rote Listen 8. — 236 s. Inatura – Erlebnis Naturschau, Dornbirn. (Vaihdossa Suomen Sieniseuralle).
 Negru, A.G. (sub red.) 2011: Flora Basarabiei. Vol. 1. Bryophyta, Lycopodiophyta, Equisetophyta, Pteridophyta, Pinophyta. — 320 s. Universul, Chişinău.

Lahjoitus Terhi Ryttyriltä

Ryttyri, T., Heiskala, K., Kekäläinen, H., Koskela, K., von Numers, M., Rinkineva-Kantola, L. & Syrjänen, K. 2014: Itämeren hiekkarantojen ja dyynien hoito. Vård av Östersjöns sandstränder och dyner. — 54 s. Ympäristöopas / Miljöhandledning 2014, Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Julkaisu on saatavana Helsingin yliopiston avoimesta digitaalisesta arkistosta [HELDA](#)sta.

Markus von Weissenbergiltä

Honka-Hallila, H., Piirainen, J. & von Weissenberg, M. 2012: Turun puutarhanäyttelyt. Åbo trädgårdsutställningar. 1841–2012. — 80 s. Aura Trädgårdsvänner 130-voottisjuhlajulkaisu, Turku.

Pääsiäisen ajan ikoninäyttely Galleria Mariassa

Sirpa Novaste-Koivistoinen & Ulla Sinimäki: *Ikoneita. Galleria Maria* 25.3.–6.4. (ti-pe 12–17, la-su 12–15), Mariankatu 14, Kruunuhaka. **Ulla Sinimäki** työskentelee kahtena päivänä viikossa vapaaehtoisena kasvien kiinnittäjänä kasvimuseossa.

”Näyttelyssä on kahden ikonimaalarin teoksia, jotka perehdyttävät katsojan ortodoksisen kirkon monipuoliseen ja rikkaaseen kuvalliseen teologiaan. Näyttelyn ajankohdaksi on valittu paaston ja odotuksen aika ennen pääsiäistä ja pääsiäinen, joka on ylösnousemuksen ja ilon juhla ortodoksisen kirkkovuoden tärkein juhla.”

Suomen Sammalseura

Vuosikokous **tänään perjantaina 27.3.** Kaisaniemessä kasvimuseorakennuksen Nylander-salissa klo 18 alkaen. Vuosikokousasioiden jälkeen **Timo Koponen: Kiinan Hunanin sammaltutkimuksesta**

Suomen Sieniseura

Kuukausikokous **tiistaina 21.4.** klo 18 Tieteiden talolla, Kirkkokatu 6, Helsinki. **Tuula Niskanen: Uutta tietoa helttasienten DNA-tutkimuksesta.**

Maaliskuun ihme

Kasvimuseossa siviili-palvelustaan suorittava Jukka Kortelainen kuvasi revontulet 17.3. Vantaalla ja auringonpimennyksen 20.3. Heinolan tienoilla.

Botanicum 4/2015 ilmestyy perjantaina 30.4.
Aineisto toimittajalle 28.4. mennessä.

